

Wstęp

*Wspomnienia babki. Obrazy z dziejów rosyjskich Żydów w XIX wieku*¹ Pauliny Wengeroff (1833–1916), wydane w latach 1908–1910, to obszerne, dwutomowe dzieło pamiętnikarskie, którego narracja rozciąga się na kilkadziesiąt lat, zawiera panoramę życia żydowskiego w XIX-wiecznej Rosji i opis wielkich przemian modernizacyjnych, jakie wówczas miały miejsce.

W dziele tym znajdujemy opisy i echa wydarzeń doświadczanych przez Żydów rosyjskich od lat trzydziestych do lat dziewięćdziesiątych XIX stulecia: pojawienia się haskali i związanych z nią przemian społecznych i kulturowych, carskich reform i ich wpływu na życie codzienne Żydów, problemu antysemityzmu i fali pogromów przetaczającej się przez Rosję w latach osiemdziesiątych XIX wieku. Wengeroff opisuje procesy modernizacyjne, akulturację, sekularyzację, która stała się udziałem wielu rodzin żydowskich z terenów Rosji, w tym jej własnej.

Wspomnienia zawierają bezcenne, często bardzo drobiazgowo opisy tradycji i zwyczajów (np. dotyczących stroju, ceremonii zaślubin, opieki nad dzieckiem, przebiegu świąt i obrzędów z nimi związanych, kuchni, praktyk leczniczych), których część zaczęła zanikać już za czasów życia autorki. Wengeroff z etnograficzną pasją, a zarazem nostalgią dokumentowała zatem znikający na jej oczach tradycyjny świat. Wartość jej wspomnień, będących cennym źródłem historycznym, została doceniona od razu po ich ukazaniu się - i ten walor zachowały po dziś dzień.

Wspomnienia Wengeroff są ponadto jednym z pierwszych i jednocześnie najważniejszych żydowskich tekstów autobiograficznych napisanych przez kobietę i ujmujących kobiece doświadczenie. Autorka opisuje model ról płciowych (nie tylko kobiecych, lecz także męskich), który funkcjonował w tradycyjnej żydowskiej rodzinie.

Poza tym (a może przede wszystkim) *Wspomnienia* są znakomitym tekstem literackim; zostały napisane z talentem i pisarskim wyczuciem.

Dzieło Wengeroff zalicza się dziś do klasyki żydowskiej autobiografii. Jest dostępne dzięki edycjom krytycznym. Jak dotąd nie było jednak znane polskojęzycznemu czytelnikowi, choćby w fragmentach.

¹ W dalszej części *Wstępu* używam skrótu *Wspomnienia*.